

OBJEKTIVT OM SYDAFRIKA

Av fil. dr ARVID FREDBORG

Sydafrika har en sällsynt förmåga att sätta sinnena i brand. Den som vill skapa sig en objektiv bild möter svårigheten, att det mesta som är skrivet om dess problem är ensidigt, färgat. Det är svårt att få ihop en litteratur, som håller måttet. Ett av de arbeten, som kunna bidra till en korrekt bild av läget i Sydafrika, är "The Economics of the Colour Bar" av professor William Harold Hutt.

Författaren studerade vid London School of Economics och övergick 1928 till Kapstadens universitet, där han tre år senare utnämndes till professor i handelslära och dekanus för handelsfakulteten. Han är liberal och har sedan många år bekämpat Apartheid-politiken. Hans pass annullerades år 1955 men återställdes till honom, sedan det interPELLERATS i parlamentet.

Hutts huvudtes är, att statsdirigeringen har varit den viktigaste förutsättningen för den sydafrikanska raspolitiken. Denna skulle, menar han, icke ha varit möjlig, om man haft en fri marknad, om landets ekonomi hade baserats på konkurrens. En annan omständighet, som påverkat helhetsbilden, är mera känd — boernas nationalism, deras ständiga självhävdelse mot britterna trots självstyret genom unionsakten av år 1910.

"Nevertheless, the Afrikaners' fight against 'British imperialism' continued and was inspired by the generation and maintenance of an atmosphere of dogged resistance against forces which were held to be threatening 'die Boerenasie' (the Boer nation).

The Nationalist Party achieved power and have sought to maintain themselves permanently in power by indoctrination through education, by exploitation of nationalist sentiments, nationalist emotions and by the maintenance of a continuous atmosphere of emergency and struggle against 'external enemies'."

Hutt framhåller betydelsen av kalvinismen i detta sammanhang. I realiteten ha de kalvinistiska kyrkorna såsom ett resultat av historien blivit hjälptrupper till det nationalistiska partiet. Först på sistone ha vissa tecken till ändring visat sig. Professor A. F. Geiser, tillhörande Nederduits Hervormde Kerk, teolog vid Pretorias universitet, har tagit beslutsamt parti mot Apartheid-politiken. Det ledde till en process mot honom för kätteri. Han dömdes till avsättning men återinsattes i sina rättigheter efter en appell till högsta domstolen. Kyrkorna kontrolleras likväl alltjämt till stor del av de två hemliga ordensällskapen Broederbond och Ruitewag, som äro extremt nationalistiska.

Följden av boernas "Machtübernahme" har som bekant blivit den politik, som fått beteckningen Apartheid. Hutt avvisar icke alla grundvalar för denna. "The determination to preserve 'white civilisation' is not ignoble. But the unwillingness to share it is incapable of defence and methods used expose that civilisation to contempt."

En av de viktigaste följderna av Apartheid-politiken har varit behand-

lingen av "the Cape Coloured". Icke-vita hade sedan lång tid vissa politiska rättigheter i Kap-kolonin. I debatten om Westminster-statuten i underhuset år 1931 uttrycktes förhoppningen om att Kap-kolonins "liberalism" så småningom skulle sprida sig till de övriga provinserna. Men genom statuten avsåg sig britten alla möjligheter att utöva något veto. Det sydafrikanska parlamentets antagande av "the Status Act" 1934 var, säger författaren, ett ytterligare steg i denna riktning. Det stod emellertid då icke klart, eftersom akten behöll bestämmelsen, att en revision krävde 2/3 majoritet av båda husen, och de nationalistiska boerledarna avgåvo de mest högtidliga försäkringar, att de skulle betrakta "the entrenchments" såsom bindande. Knappt hade de dock fått överhanden år 1948, förrän de genast sökte attackera bestämmelserna om politiska rättigheter för de icke-vita. Till sist lyckades detta genom att de ändrade senatens sammansättning, så att de uppnådde majoritet i båda husen för Apartheid-politiken. Resultatet blev, att "Cape Coloured" i Kap-provinsen förlorade sin representation både i lantdagen och parlamentet, som de haft under ett århundrade.

I fråga om de svarta avvisar författaren tanken på att upprätta smärre svarta stater, "Bantustan", utgörande 13 % av republikens yta. Den första är redan ett faktum. Det är Transkei. Hela idén är emellertid enligt Hutt en illusion. Av befolkningen i de återstående, de så kallade "vita" områdena, äro nämligen blott 28 % vita. Man har försökt följa den romerska taktiken divide et impera genom att införa xhosa som officiellt språk i Transkei. Emellertid opponerade sig majoriteten av alla bildade negrer häftigt emot detta. De anse, att det innebär, att man söker avskära dem från den västliga kulturen genom att för-

hindra att de lära sig tala flytande engelska.

Författaren anser, att Transkei-politiken icke är helt ofarlig för regeringen. Om man uppmuntrar xhosas genom att ge dem en egen flagga, nationalsång, etc. kunna konsekvenserna lätt bli kännbara i en framtid. Det kan tänkas, att man om några år får bevittna, att Transkeis regering vänder sig till FN med begäran om intervention till förmån för xhosa-arbetare i områden, där de förvägras mänskliga rättigheter.

För professor Hutt är emellertid kärnproblemet ekonomin. I ett utomordentligt fängslande kapitel skildrar han det problem som "the poor Whites" länge utgjorde. Under 1930-talet löstes denna fråga genom det allmänna ekonomiska uppsvinget, som gjorde det möjligt för alla att få anställning med någorlunda hygglig lön. Hutt påpekar dock, att transportministern nyligen förklarat, att 10.000—11.000 vita i de statliga järnvägarnas tjänst faktiskt mest sysselsätts där för att förhindra att de bli en börda för samhället.

I fråga om negrerna betonar han ännu mer det ekonomiska momentets betydelse. Om gruvägarna fått som de velat, skulle afrikaner på ett tidigt stadium ha begagnats i mera kvalificerade funktioner i gruvorna. De som hindrade de svartas avancemang var de vitas fackföreningar. Det parti, South African Labour Party, som var deras språkrör blev efter valen 1924 tungan på vågen och genomdrev tillsammans med nationalisterna (med vilka partiet samarbetade) "the Mines and Works Act of 1926". Hutt kallar denna för "probably the most dishonest and yet most effective plan for enforcing the colour bar the world has ever experienced".

Majoriteten av negrerna torde icke ha någon önskan att definitivt bosätta

sig i städerna. De förefalla att vara rädda för att förlora kontakten med sitt eget folk. Även barn, som äro födda i städerna, sändas ofta till reservaten för att uppfostras där, delvis därför att det är billigare, men delvis för att föräldrarna anse, att omgivningen är bättre.

Professor Hutt anser, att striden mot orättfärdig raspolitik faktiskt föres mot konsekvenserna av planering enligt kollektivistisk modell. Varje förtryck av negrerna har på samma gång varit ett undertryckande av den fria marknaden. Det är den så kallade "centrala planeringen" som förorsakat, att negrernas arbetstyrka kommit att blott betraktas som en källa till "useful, unskilled, muscular strength". Det är enligt författaren det enskilda vinstintresset, som tenderat till att höja negrernas levnadsstandard och

utveckla deras status och prestige i ett samhälle, baserat på flera raser.

Trycket från näringslivets sida kommer i längden enligt författaren att omöjliggöra ett fortsättande av Apartheid-politiken. Hutt hänvisar till vad som faktiskt hänt under åren 1951—1961. Trots alla åtgärder från myndigheternas sida fick ej mindre än en miljon negrer mer än förut arbete "in soundly located activities which are mostly far from the border areas". Hela antalet negrer i städerna ökade under samma tid från 2,3 till 3,4 miljoner, eller med nästan 50 %.

Professor Hutt slutar sin bok med ett kapitel med titeln "The Market is Colour-Blind". Det kan sättas som rubrik på hela hans framställning.

W. H. Hutt, The Economics of the Colour Bar, Institute of Economic Affairs, London 1964.